

Az összeesküvés- elméletek megkérdőjelezése

*Oktatási
segédlet*

4

1. A zsidókkal és a judaizmussal kapcsolatos ismeretek bővítése
2. A nem tudatos előítéletek leküzdése
3. Antiszemita sztereotípiák és előítéletek kezelése
- 4. Az összeesküvés-elméletek megkérdőjelezése**
5. Az antiszemitizmusról való tanítás a holokauszt oktatásán keresztül
6. A holokauszt tagadásának, torzításának és bagatellizálásának kezelése
7. Az antiszemitizmus és a nemzeti emlékezet
8. Antiszemita esetek kezelése
9. Az online antiszemitizmus kezelése
10. Az antiszemitizmus és a közel-keleti helyzet

Az összeesküvés-elméletek megkérdőjelezése

A világ tele van kihívást jelentő, összetett problémákkal. Az egyik az, hogy meg tudjuk különböztetni a tényeket a fikciótól. Elárasztanak minket a családból, barátoktól, társadalomból és online forrásokból származó információk. Politikai, gazdasági, kulturális és egyéb erők alakítják a napi szinten hallott narratívákat, és ezek rejtett összekapcsolódásai tovább bonyolítják a helyzetet. Pszichológiai és érzelmi szükségletünk, hogy értelmezzük az információkat, és megértsük, mi miért történt, ugyanakkor emiatt egyesek összeesküvés-elméletek áldozataivá válhatnak.

Az összeesküvés-elméletek nyugtalanító események megtörténtét egy kicsiny, de nagyhatalmú csoport ténykedésével magyarázzák, akik összefogtak egy gonosz terv végrehajtására. Az ilyen magyarázó modellek elutasítják az elfogadott narratívákat, és a hivatalos magyarázatokat néha az összeesküvés további bizonyítékának tekintik.

Az összeesküvés-elméletek a bevett intézményekkel és folyamatokkal szembeni bizalmatlanságra építenek, és gyakran olyan csoportokat – köztük a zsidókat – kevernek gyanúba, amelyekről negatív sztereotípiák élnek, különösen társadalmi feszültség idején.¹

Az internet az összeesküvés-elméleteknek, beleértve az antiszemita összeesküvés-elméleteknek is, egyre nagyobb teret és a hitelesség látzatát kínálja. Rengeteg olyan weboldal és közösségimédia-fiók létezik, amelyek téves eszmék terjedésének, például a holokauszttagadásnak, adnak teret. Ez a környezet, ami az összeesküvés-elméletek szaporodásának és terjedésének táptalaja, kihívás elé állítja a tanárokat: diákjainkat rá kell vezetnünk az ilyen elméletek azonosítására, megvizsgálására és megcáfolására.

Ez az oktatási segédlet azt vizsgálja, hogyan működnek az összeesküvés-elméletek, hogyan

Mit nevezünk összeesküvés-elméletnek?

„Az a meggyőződés, hogy valamilyen titkos, de befolyásos szervezet felelős egy nem tisztázott eseményért.”

FORRÁS: *Concise Oxford English Dictionary*, ninth edition

kapcsolódhatnak az antiszemitizmushoz, valamint stratégiákat vázol fel ezek leküzdésére az oktatásban. Olyan pedagógiai módszereket kínál, amelyek segítségével a diákok - az összeesküvés-elméletek vizsgálata és megcáfolása közben - fejleszthetik kritikai gondolkodásukat. A módszer egyik eredménye, hogy a diákok a kézfogható és tapasztalati folyamat révén felismerik, hogy nem minden elmélet, amit olvasnak vagy hallanak, alapul tényeken.

¹ M. Abalakina-Paap, WS Stephan, T. Craig és WL Gregory: „Beliefs in conspiracies [Összeesküvésekbe vetett hit]”, *Political Psychology*, 20. évf., 3. szám, 1999., 637-647. o.

Háttér

Az összeesküvés-elméletet négy jellemző határozza meg:

„(1) egy csoport (2) titokban (3) tevékenykedik, hogy megváltoztassa az intézményeket, bitorolja a hatalmat, elrejtse az igazságot vagy haszonra tegyen szert (4) a közjó rovására.”

FORRÁS: Joseph E. Uscinski és Joseph M. Parent: *American Conspiracy Theories* [Amerikai összeesküvés-elméletek] (Oxford University Press) 2014

Különböző okai lehetnek annak, hogy az emberek miért vonzódnak az összeesküvés-elméletekhez. Az életünket közvetlenül befolyásoló katasztrófák vagy válságok (például egy autóbaleset, halálos betegség vagy terrortámadás) arra készítetnek, hogy okokat vagy felelőst keressünk. Enyhítheti fájdalunkat és zavarunkat, ha megpróbáljuk megérteni, hogy „miért” történt egy esemény. Amikor bonyolult helyzettel szembesülünk, az összeesküvés-elméletek egyszerű magyarázatot kínálnak.

Az online szélsőséges narratívák terjesztői „eltaszító” tényezőket használnak, hogy bevonzzák a társadalmi kirekesztettségől szenvedő fiatalokat, és „behúzó” tényezőket alkalmaznak, hogy az összetartozás érzését keltsék bennük. Az eltaszító tényezők közé tartozhatnak a társadalmi, politikai és gazdasági sérelmek; az igazságtalanság és a diszkrimináció érzete; a személyes válság és tragédia;

a frusztráció; és az elidegenedés. A behúzó tényezők közé tartozhat egy ügyszív, ideológiához vagy társadalmi hálózathoz való tartozás érzése; a hatalom és kontroll iránti igény; valamint a lojalitás és az elkötelezettség érzése.²

Egy nemrégiben megjelent tanulmány megállapította, hogy az összeesküvés-elméletek megnyugtatják azokat, akik félnek a status quo megváltozásától. „Azzal, hogy a tragédiákat, katasztrófákat és társadalmi problémákat néhány rosszindulatú embernek tulajdonítják” - állapítják meg a kutatók - „az összeesküvés-elméletek elterelik a figyelmet a társadalmi rendszerek eredendő korlátairól”.³

Vannak például, akik a globális felmelegedést a tudományos intézményrendszer által terjesztett átverésnek vagy csalásnak nevezik. Ha elfogadjuk, hogy az éghajlatváltozás az emberi tevékenység következménye, az logikusan megkövetelné,

hogy változtassunk életmódunkon a folyamat mérséklése vagy megfordítása érdekében. Ezek a változások negatív pénzügyi vagy egyéb hatással lehetnek bizonyos csoportokra vagy egyénekre. Ilyen esetben az összeesküvés-elméletek segíthetnek megbirkózni a kognitív diszsonanciával: ellentmondásos gondolatokkal, hiedelmekkel vagy attitűdökkel, különösen a viselkedésünket érintő döntésekkel és attitűd változtatással kapcsolatban.⁴

Az összeesküvés-elméletek lehetővé teszik, hogy ne érezzünk személyes felelősséget olyan összetett helyzetben, amelyben tehetetlennek érezzük magunkat. Kutatások kimutatták, hogy növelni lehet az egyén összeesküvést feltételező gondolkodásra való hajlamát, ha elveszük az életük feletti személyes kontroll érzését. Ennek az ellenkezője is igaz: aki úgy érzi, hogy

² Steven Lenos és Jordy Krasenberg: „Dealing with fake news, conspiracy theories, and propaganda in the classroom [Álhírekkel, összeesküvés-elméletekkel és propagandával való foglalkozás az oktatásban]”, Ran Centre of Excellence, 2017. november 29-30., Budapest, <https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/about-ran/ran-edu/docs/ran_edu_dealing_fake_news_conspiracy_theories_propaganda_classroom_29-30_11_2017_.pdf>.

³ Daniel Jolley, Karen Douglas és Robbie M. Sutton: „Blaming a Few Bad Apples to Save a Threatened Barrel: The System-Justifying Function of Conspiracy Theories [Néhány rohadt almát hibáztatni a veszélyeztetett hordó megmentése érdekében: Az összeesküvés-elméletek rendszerigazoló funkciója]”, *Political Psychology*, 39. évf., 2. szám (2018. április), 465-478. o.

⁴ Lásd például: „Cognitive Dissonance [Kognitív diszsonancia]”, *Psychology Today*, <<https://www.psychologytoday.com/intl/basics/cognitive-dissonance>>.

⁵ Kim Whitson et al.: „Regulatory Focus and Conspiratorial Perceptions: The Importance of Personal Control [Szabályozási fókusz és konspiratív nézetek: A személyes kontroll fontossága]”, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 2018. június 1.

Az összeesküvés-retorikában a következő gondolatok mindegyike vagy néhánynak a kombinációja jelenik meg:

- Nincs véletlenszerű esemény;
- Minden, ami történik, valami rejtett szándék eredménye;
- Semmi sem az, aminek látszik;
- Titokban minden összefügg;
- Bár minden tényt alapos kritikai górcső alá kellene venni, figyelmen kívül hagyják vagy tagadják azokat a tényeket, amelyek nem illeszkednek az elméletbe.

FORRÁS: Pierre-André Taguieff: *Court traité de complotologie*, Mille et une nuits, [Rövid értekezés az összeesküvésről. Ezeregy éjszaka] 2013.

személyes kontrollja van az élete felett, az ellenállóbb lesz az összeesküvés-elméletekkel szemben.⁵

A konkrét csoportokat, például a zsidókat célzó összeesküvés-elméletek a „mi - ellenük” mentalitásban gyökereznek és azt terjesztik. Az összeesküvés-elmélet hirdetői önmagukat tekintik a normának, és elméletük a kipécézett embereket egy külön csoportba helyezi, ez lesz „az ők”. Sok esetben az összeesküvés-elmélet egy bizonyos eseményért vagy eseménysorozatért azt a csoportot teszi felelőssé, amelyik „az ők”, akiket ellenségnek tekint. Ez az egyik ok, amiért az összeesküvés-elméleteket rosszindulatú politikai okból terjesztik: bűnbakot kínálnak a nagyközönségnek.

A világban még ma is széles körben elterjedt antiszemita összeesküvés-elméletek egyik legjobb példája a *Cion bölcseinek jegyzőkönyvei*, amely 1903-ban jelent meg először egy orosz újságban.⁶ Ez minden idők egyik legszélesebb körben terjesztett hamisítványa az állítólagos zsidó világhatalom tervéről. A második világháborúban az Európában

elkövetett náci népirtást a zsidók ellen részben a zsidó hatalom konspiratív feltételezésére alapozták.

A zsidók a történelem során gyakran váltak összeesküvés-elméletek célpontjává, kezdve a „vérvád” középkori eszméjével. Több olyan változat jött létre, amelyben „a zsidóság” vagy „a cionisták” nagy hatalommal bíró, globális cselszövőként jelennek meg, akik gonosz célok érdekében manipulálják a kormányokat, a médiát, a bankokat, a szórakoztatóipart és más intézményeket.

Az antiszemita rágalom gyakran nyilvánul meg összeesküvéseket feltételező világnézetben. Például a bal-, és jobboldalon egyaránt vannak, akik azt a hamis meggyőződést vallják, hogy a zsidók tervelték ki a 2001. szeptember 11-i terroristámadást az Egyesült Államokban. Napjainkban a „Rothschildok pénztét” emlegetik, vagy a nemzetközi bankok és a bűnözés között vélnek bizonyítékot találni a zsidó összeesküvésre, hiszen - állításuk szerint - a zsidók ellenőrzik a pénzvilágot és imádják a pénzügyeket, s ezért a zsidók gazdagok, erősek és fenyegetőek. Az utóbbi időben

A *Cion bölcseinek jegyzőkönyveivel* kapcsolatos idővonalhoz lásd az Egyesült Államok Holokauszt Emlékmúzeuma weboldalát: <<https://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10007244>>.

Friss információkért a jelenleg keringő összeesküvés-elméletekről, látogasson el a Conspiracy Watch weboldalára (francia): <www.conspiracywatch.info>.

új összeesküvés-elméletek jelentek meg, amelyek hamisan azt állítják, hogy a zsidók szerepet játszottak az európai menekültválságban.⁷

Egy ettől eltérő, de ehhez kapcsolódó ma is létező antiszemita összeesküvés-elmélet a „holokauszt-kamu”. Ez azt állítja, hogy a zsidó emberek kitalálták vagy eltúlozzák a holokausztot, hogy politikai vagy pénzügyi előnyökhöz jussanak. Ezt az

⁶ Egyesült Államok Holokauszt Emlékmúzeuma: *Cion bölcseinek jegyzőkönyvei*, *Holocaust Encyclopedia*, <<https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/protocols-of-the-elders-of-zion>>.

⁷ Krekó Péter et al. „Migrant Invasion as a Trojan Horseshoe”, [Migráns invázió, mint a trójai (fa)lópatkó] in Krekó Péter et al. (szerk.), *Trust within Europe* [Bizalom Európában] (Budapest: Political Capital, 2015), 63-72.o., <http://www.politicalcapital.hu/wp-content/uploads/PC_OSIFE_Trust_Within_Europe_web.pdf>.

„Ha a gyerekeket analitikus gondolkodásra, és annak belátására tanítjuk, hogy a társadalmi problémákra gyakran nincs egyszerű megoldás, ha serkentjük a kontroll érzését, és azt, hogy mindenki a társadalom értékes tagja, akkor az oktatás ki tud fejleszteni olyan mentális készségeket, amelyekre szükségünk van, hogy az eltúlzott összeesküvés-elméleteket egészséges szkepticizmussal közelítsük meg.”

FORRÁS: Jan-Willem Van Prooijen: „Why Education Predicts Decreased Belief in Conspiracy Theories [Miért jósolja be az oktatás az alacsonyabb elfogadását az összeesküvés-elméleteknek]”, *Applied Cognitive Psychology*, 31. évf, 1. szám, 2017., 50-58. o.

érvet használják a holokauszt-tagadók, akik szerint a világ zsidóságnak szolgálatában álló emberek meghamisították a bizonyítékokat.⁸ A DIEJH „A holokauszt tagadásának, torzításának és bagatellizálásának kezelése” című 6. oktatási segédlete további információt nyújt arról, hogyan kezeljük ezt a mai koholmányt.

A közösségi média nélkülözhetetlen eszköz lett azok számára, akik zaklatni akarják a zsidókat és hamis információkat vagy gyűlöletet akarnak gerjeszteni. Fontos szerepet játszik az összeesküvés-elméletek

terjesztésében, ami hatással lehet az emberi jogok és a demokratikus értékek védelmére irányuló erőfeszítésekre is.

Az összeesküvés-elméletekkel foglalkozó oktatás fontos mind az antiszemitizmus megértése, mind a szélsőséges megelőzése céljából. A pedagógusok ösztönözzék diákjaikat, hogy fejlesszék média-, és információs jártasságukat, mert ez teszi őket képessé arra, hogy felismerjék és elutasítsák az antiszemitizmust, a szélsőséges állításokat és összeesküvés-elméleteket, illetve a demokratikus értékek

megtagadására való felszólításokat. Fontos, hogy a diákok képesek legyenek felismerni ezeket a jelenségeket, még akkor is, ha ezek érzelmekre ható képek vagy szenvedésre való hivatkozás háttere előtt jelennek meg. A média-, és információs jártasság segít kialakítani a diákok kritikus gondolkodásra való készségeit és ellenálló képességet az összeesküvés-elméletek és a szélsőséges propaganda által nyújtott leegyszerűsítő magyarázatok csábításával szemben.

⁸ Amerikai Egyesült Államok Holokauszt Emlékmúzeuma: „Holokauszttagadók és nyilvános félretájékoztatás”, Holocaust Encyclopedia, <<https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/holocaust-deniers-and-public-misinformation>>.

Stratégiák az összeesküvés-elméletek kezelésére az oktatásban

A könnyű és egyszerű válaszok, például amit az összeesküvés-elméletek kínálnak, hamis vigaszt nyújthatnak, amikor ijesztő helyzettel találjuk magunkat szembe. A tanárok segíthetnek a diákoknak megérteni és megfogalmazni érzelmeiket és szükségleteiket, megnyugtathatják őket, és megnyithatják számukra

a lehetőséget, hogy ellenőrizzék elképzeléseik hitelességét arról, hogy ki vagy mi a hibás. Ez megkönnyíti, hogy megértsék, hogyan lehet a nyelvet vagy a képet felhasználni az érzelmek manipulálására – különösen stresszes időkben.

Nézzünk a szavak mögé

Amikor a diákok általánosítást fogalmazznak meg, vagy egy bizonyos véleményt hangoztatnak egy másik személy viselkedésével kapcsolatban, kérdezzük meg őket, hogy mi a bizonyíték erre az állításra, vagy honnan tudják, hogy az igaz. „X

konkrétan ezeket a szavakat használta? Lehet más magyarázat arra, amit X mondott vagy tett?

A diákok néha „feketén-fehéren” gondolkodnak. A pedagógus bevezetheti a „szürke árnyalatait.” Ösztönözzük arra a diákokat, hogy figyeljék

az intő jeleket, például a túlzásokat: „Mi vagyunk az egyetlenek, akik tudják a választ, vagy akik elmondják az igazat”; vagy az olyan abszolutista kijelentéseket, amelyek olyan szavakat használnak, mint a minden, mindenki, senki, soha, és mindig.

Tanítsuk meg a diákoknak, hogyan lehet valamit elemezni, és azt, hogyan találják meg a különböző források széles skáláját, hogy felvértezzük őket az összeesküvés-elméletekkel szemben.

Tevékenység

Használjunk példákat az összeesküvés-elméletek megingatására

- Alkossunk csoportokat a diákokból, hogy egy-egy sztereotípiát és/vagy összeesküvés-elmélet eredetét vizsgálják. A legvalószínűbb eredmény az lesz, hogy rájönnek,

nincs elég bizonyíték a sztereotípiára vagy az összeesküvés-elmélet alátámasztására, és képesek lesznek megcáfolni azt;

- A kutatás során a diákok soroljanak fel példákat az összeesküvés-elméletek negatív hatásának bemutatására;
- Alkossunk tanulópárokat a diákokból, hogy a közös munka és

az információk együtt történő feldolgozása révén közös felelősség alakuljon ki; és

- Ösztönözzük a diákokat, hogy meglássák, hogyan változnak a narratívák az idők során, illetve hogyan válik egy összefüggéseiből kiragadott igaz elem leegyszerűsített, sztereotip nézetté.

Ezután nagyobb a valószínűsége annak, hogy máskor is használni fogják az aktív elemzés képességét, amikor más összeesküvés-elméletekkel találkoznak, és kevésbé valószínű, hogy olyan sztereotip gondolkodás és előítélet alakul ki bennük, ami szélsőséges vagy fanatikus nézőpontok felé terelné őket.

Mi tegyünk, ha...?

...egy diák egy összeesküvés-elméletre kapcsolódó gondolatot vet fel?

A diák talán csak megismételt egy gondolatot, amelyet valahol az iskolában vagy azon kívül hallott, anélkül, hogy az elméletet alátámasztó ideológiát elfogadná. Mégis fontos, hogy foglalkozzunk az állítással, s így megelőzzük az elterjedését, és fejlesszük a diákok ellenállóképességét más konspiratív hatásokkal szemben.

Fontos, hogy ne állítsuk azonnal, hogy a diák téved, mert ez védekezést vagy szégyenérzetet válthat ki belőle. Lehet, hogy a diák egy számára szimpatikus csoport divatosnak vagy viccesnek tartott, leegyszerűsített véleményének keretei között gondolkodott. Mindenekelőtt olyan teret kell teremteni a párbeszédhez, ahol a diákok nem érzik kényelmetlenül magukat, és hajlandóak gondolataik kifejtésére. Ez hozzásegíthet, hogy

megértsük, melyek azok a kulcsfontosságú érvek, amelyek nagy valószínűséggel arra készítetik majd a diákot, hogy átgondolja az álláspontját anélkül, hogy félne az ítélezéstől.

A bizalmi kapcsolat létrejöttét követően a tanár képes lesz tényszerű elemekkel a diák vélekedését próbára tenni, és arra motiválni őt, hogy új érveket is megfontoljon a helyzettel kapcsolatban. Ahhoz, hogy ez hatékony legyen, célszerű állítások helyett inkább kérdéseket használni, és ezeket a kérdéseket lehetőség szerint tényekre alapozni (a forrásellenőrző listát lásd alább).

...az online kutatás során egy diák olyan információval találkozik, amely egy összeesküvés-elméletre vezet?

Az online keresőmotorok használata könnyen és gyorsan téves, sőt veszélyes információkhoz vezetheti a diákokat. Ha a hírek helyett képek keresését választják,

Forrásellenőrző lista

Kutatási feladatként kérjük meg az osztályt, hogy a forrásellenőrző lista segítségével vizsgálják meg egy információ forrását és más, ellentétes véleményt képviselő (tény)forrásokat.

- ELLENŐRIZZÜK A FORRÁST:**
Hol tették közzé a hírt? Milyen honlapról van szó? Látható-e, hogy ki tette közzé?
- ELLENŐRIZZÜK A SZERZŐT:**
Minden komoly forrásnak fel kell fednie a szerzőjét.
- NE CSAK A FŐCÍMET OLVASUK EL:**
A címsorokat néha „csalinak” használják, hogy egy bizonyos vélemény felé tereljék az olvasót, vagy „eladják” a cikket.
- ELLENŐRIZZÜK AZ EGYÉB TÁMOGATÓ FORRÁSOKAT:**
Ellenőrizzük a forrásként feltüntetett linkeket, és próbáljuk meg ellenőrizni azok hitelességét is.
- HASZNÁLJUNK TÉNYELLENŐRZŐ HONLAPOKAT:**
Enciklopédiák; Factcheck.org; a Nemzetközi Tényellenőrző Hálózat (IFCN).
- KÉRDEZZÜNK MEG EGY SZAKÉRTŐT:**
Egy hozzáértőbb személy – például tanár, könyvtáros vagy muzeológus – tanácsa segíthet az információ tisztázásában.

A *digitális jártasság* az online információkeresés és -értékelés képessége, annak megkülönböztetése, hogy mi igaz és mi hamis. Egyesíti a kritikus gondolkodás képességét, például a forrásellenőrzést, a digitális világ és a keresőmotorok működésével kapcsolatos új ismeretekkel. A forrásellenőrző lista segítségével a diákok elemezhetik például a holokauszttal kapcsolatos ellenőrizhető információforrásokat.

még valószínűbb, hogy egy gyűlölet propaganda terjesztésére használt oldalra jutnak. Hogy a diákok ne legyenek kiszolgáltatva az ilyen információknak, fontos, hogy fejlesszék digitális jártasságukat és azt a képességet, hogy önállóan gondolkodva meg tudják találni a hiteles információforrásokat.

Az általuk beírt keresőszavak szintén hatással lesznek a keresési eredményekre. Például, ha azt írják be, hogy a „zsidók irányítják a világot”, több száz antiszemita kép fog megjelenni, amelyek közül sok közvetlenül gyűlöletkeltő csoportok honlapjára vezet. A DIEJH „Az online antiszemitizmus kezelése” című 9. oktatási segédlete hasznos lehet azokban az esetekben, amikor a digitális jártasság elengedhetetlen a hiteles és a hamis vagy félrevezető források megkülönböztetéséhez.

A Miami Egyetem összeesküvés-szakértője, Joseph Uscinski, elmagyarázza, hogyan kéri meg hallgatóit, hogy tervezzék meg saját összeesküvés-elméletüket: „Minél örültebb, annál jobb.” Azt kéri a diákoktól, hogy minden információt az internetről gyűjtsenek be. Amint összefűzik a bizonyítékokat, már van is egy meglehetősen meggyőző, kerek történet. Ezután minden hallgatónak be kell mutatnia az elméletét egy másik hallgatónak, akinek meg kell cáfolnia azt. Uscinski professzor szerint a hallgatók néha erősen kötődnek az elméletükhöz, és nem szeretik, ha megcáfolják azokat. Ezek az elméletek időnként az igazságról, hatalomról és az identitásról alkotott világméretű képükhöz kapcsolódnak, felfedve néhány mögöttes előítéletet.

A feladat megoldása során az ilyen kitalált vagy egyéb a világhálón terjedő összeesküvés-elmélet lehetséges következményeit is fel lehet tárnai: bizalmatlanság, paranoia, félelem, gyűlölet, önmagunk vagy egy csoport elszigetelése, rossz döntések meghozatala, ellenségeskedés, erőszak a feltételezett összeesküvők ellen, stb. Például az „anti-vaxxer” (oltásellenes) mozgalom egyik eredménye a lényegében már felszámolt gyermekbetegségek újbóli terjedése. Az éghajlatváltozást tagadók tevékenységének egyik hatása az, hogy a felelősségteljesebb eljárások bevezetésére irányuló erőfeszítéseket leállítják vagy visszafogják.

Fontos, hogy elegendő időt szánjunk az ilyen feladatokra. Ez biztosítja, hogy a diákoknak lehetőségük legyen alaposan elemezni, hogyan készül egy összeesküvés-elmélet, és felismerjék a témával foglalkozó szerzők által kiemelt sajátos jellemzőket.

FORRÁS: Steve Kolowich interjúja Joseph Uscinski professzorral a Chronicle of Higher Education című folyóiratban: „What does this Professor Know About Conspiracy Theorists that We Don't [Mit tud ez a professzor az összeesküvés-elméletekről, amit mi nem?]", 2018. augusztus 6.

Mémorial de la Shoah, Franciaország

A Shoah Memorial (Mémorial de la Shoah) oktatási műhelyfeladatokat dolgozott ki tanárok és diákok számára a közösségi médiában megjelenő összeesküvés-elméletek, és azok antiszemitizmushoz való kapcsolódásának témájában. A közösségi médiából vett példák (üzenetek, fotómontázsok és videók) alapján a résztvevők megtanulják azonosítani és leleplezni az összeesküvés-elméleteket és a hozzájuk kapcsolódó hamis ábrázolásokat és sztereotípiákat. A műhelymunka célja a kritikus gondolkodás és az aktív részvétel ösztönzése, bátorítás a tények ellenőrzésére és óvatosságra intés az online üzenetekkel kapcsolatban.

További információkért lásd:

<<http://www.memorialdelashoah.org/pedagogie-et-formation/activites-pour-le-secondaire/ateliers-pedagogiques.html>>.

Források és tananyagok, további olvasnivaló

Ha többet szeretne megtudni a jelenleg keringő összeesküvés-elméletekről, látogasson el a Conspiracy Watch weboldalára (francia):

www.conspiracywatch.info.

Ha többet szeretne megtudni a Cion bölcsei jegyzőkönyveinek történetéről:

<https://www.usmmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10007244>.

Joseph E. Uscinski és Joseph M. Parent: *American Conspiracy Theories* [Amerikai összeesküvés elméletek] (Oxford University Press: 2014. szeptember).

Pierre-André Taguieff: *Court traité de complotologie* (Mille et Une Nuits: [Rövid értekezés az összeesküvésről. Ezeregy éjszaka] 2013. április).

„Conspiracy theories, intuitions and critical thinking [Összeesküvés-elméletek, intuíciók és kritikai gondolkodás]” az Oxfordi Education Blogról;

<https://educationblog.oup.com/theory-of-knowledge/conspiracy-theories-intuitions-and-critical-thinking-part-1>.

Az Oxford Education Blog szintén javasol néhány feladatot az összeesküvés-elméletek osztálytermi kezelésére;

<https://educationblog.oup.com/theory-of-knowledge/conspiracy-theories-intuitions-and-critical-thinking-part-2>.

Steven Lenos és Jordy Krasenberg: Dealing with fake news, conspiracy theories, and propaganda in the classroom [Hamis hírek, összeesküvés-elméletek és a propaganda kezelése az oktatásban], Ran Centre of Excellence, 2017. november 29-30., Budapest;

https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/about-ran/ran-edu/docs/ran_edu_dealing_fake_news_conspiracy_theories_propaganda_classroom_29-30_11_2017_.pdf.

Stanford History Education Group, *Civic Online Reasoning*;

<https://sheg.stanford.edu/civic-online-reasoning>.

